

การศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศโดยการบริหารจัดการแบบ
ร่วมมือกันอย่างยั่งยืนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

A Study of Sustainable Air Pollution Solutions by Collaborative Governance
in the Area of Moo 11, Khlong Hae Subdistrict, Songkhla Province

สิรินุช เสียมไหม Siranuj Siammai¹

สมพร คุณวิชิต Somporn Khunwishit²

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหามลพิษทางอากาศในพื้นที่หมู่ 11 ตำบล
คลองแห จังหวัดสงขลา และการบริหารจัดการปัญหามลพิษทางอากาศในปัจจุบัน 2) ศึกษาปัญหา/อุปสรรค
ในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศที่ผ่านมา และ 3) เสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศโดย
การบริหารจัดการแบบร่วมมือกันอย่างยั่งยืน ใช้ระเบียบการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยการค้นคว้าจาก
เอกสารที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่มกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 25 คน ซึ่งเป็น
ตัวแทนจากเทศบาลเมืองคลองแห ชุมชน หน่วยงานภาคประชาสังคม/อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน
และภาคเอกชน (โรงงานอุตสาหกรรม) ในพื้นที่ ตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบสามเส้า และวิเคราะห์
ข้อมูลด้วยกระบวนการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษามีดังต่อไปนี้ 1) สภาพปัญหามลพิษทางอากาศที่พบในพื้นที่ ได้แก่ ปัญหาฝุ่น
ละอองที่ปล่อยออกมาจากโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ ปัญหาฝุ่นละอองจากรถบรรทุก ปัญหาฝุ่นละอองเข้า
บ้านเรือนของประชาชน และปัญหาต่อสุขภาพ 2) การบริหารจัดการปัญหามลพิษทางอากาศในปัจจุบัน
พบว่า ในชุมชนไม่มีการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันที่เป็นทางการหรือเป็นระบบและในเชิงป้องกันมาก่อน
3) ปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศที่พบในพื้นที่ ได้แก่ ขาดสิ่งป้องกันการฟุ้งกระจาย
ของฝุ่นละอองจากโรงงานอุตสาหกรรม สภาพลมฟ้าอากาศที่แปรปรวน ประชาชนไม่ยอมเข้าไปยุ่งเกี่ยว
เพราะเกรงกลัวอิทธิพลของคนในพื้นที่ ประชาชนขาดความรู้ ผู้นำชุมชนขาดความกระตือรือร้นในการแก้ไข
ปัญหาอย่างจริงจัง ผู้ประกอบการขาดความใส่ใจต่อสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ และเทศบาลขาดบุคลากร
ที่เชี่ยวชาญในการดูแลมลพิษทางอากาศ 4) ข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญห พบว่า ประชาชนใน
พื้นที่ ต้องการให้มีการยกระดับการแก้ปัญหาโดยภาครัฐและต้องการให้มีการเพิ่มมาตรการป้องกัน

¹ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

E-mail: a.siranuj@gmail.com

² รองศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

E-mail: somporn.kh@psu.ac.th

แหล่งกำเนิดฝุ่นละอองจากทางโรงงานอุตสาหกรรม พัฒนาแนวทางการแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองในชุมชน และ ภาครัฐควรส่งเสริมการป้องกันดูแลตนเองของประชาชน จากปัญหาและความต้องการของชุมชนได้นำมาสู่ การพัฒนากลไกการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันเพื่อแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองในพื้นที่ คือ การแต่งตั้ง คณะกรรมการในการติดตามฝุ่นละออง 4 ฝ่าย (ภาครัฐ-ชุมชน-ภาคประชาสังคม-และภาคเอกชน) ซึ่งเป็น กลไกสำคัญในการเฝ้าระวัง ติดตาม และแก้ไขสถานการณ์ฝุ่นละอองร่วมกัน รวมทั้งมีการกำหนดบทบาท หน้าที่ของคณะกรรมการที่ชัดเจน มีการพัฒนาช่องทางการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน (ไลน์กลุ่มเฝ้าระวังฝุ่น ละอองของชุมชนหมู่ 11) และกำหนดกระบวนการในการแจ้งเหตุ เตือนภัย และติดตามความคืบหน้าในการ แก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ : การบริหารจัดการแบบร่วมมือกัน ความร่วมมือ ความยั่งยืน มลพิษทางอากาศ จังหวัดสงขลา
ABSTRACT

The purpose of this research is to 1) investigate air pollution issues in the village of Moo 11, Khlong Hae Subdistrict, Songkhla Province; 2) examine obstacles that have hampered previous attempts to solve these problems; and 3) propose future solutions through collaborative management. The qualitative research methods were employed. Document research, in-depth interviews, and focus group discussions were used to collect data. The key informants for this study are 25 people from different sectors in the areas, including the municipality, community, civil society organization, and manufacturing companies. Data source triangulation was used to validate the data, which were then analyzed using content analysis methods.

The following are the study's findings. 1) The major sources of air pollution in this village are dust from the factories in the area, dust from trucks that blow into residences, and health problems caused by the dust. 2) There is currently no formal, collaborative, or proactive mechanism in place to address this issue. 3) This study also reveals that there are some impediments to previous attempts to solve the problems. These include a lack of a dust spreading prevention system in construction companies, climate variability, a lack of public participation due to fear of influential people in the area, a lack of seriousness on the part of village leaders to solve the problem, a lack of concern for people's health in construction companies, and a lack of experts in air pollution in the municipality. 4) In order to improve the management of air pollution in

this community, researchers collaborated with residents and stakeholders to develop a mechanism, communication, and process for problem solving based on a collaborative approach. Setting up a four-party committee to monitor the air pollution situation, assigning clear responsibilities and authority to each party, creating a communication channel for this committee using Application Line, and establishing procedures for incident notification, warning the people, and monitoring the progress of problem solving are all part of this.

Keywords: Collaborative Governance, Collaboration, Sustainability, Air Pollution, Songkhla Province

บทนำ

ในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา มีชุมชนที่เป็นที่อยู่อาศัยของประชาชนทั้งหมด 5 ชุมชน นอกจากนั้นยังเป็นแหล่งเกษตรกรรมที่ชาวบ้านทำการปลูกยางพารา ทำสวนปาล์ม ทำการเลี้ยงสัตว์ เช่น แพะ วัว ม้า รวมไปถึงเป็นพื้นที่ที่มีโรงงานอุตสาหกรรมที่ผลิตและจำหน่ายคอนกรีต ซึ่งกิจกรรมของโรงงานอุตสาหกรรม คือ การรับดินมาพักไว้ และขนส่งดินเพื่อใช้ในการก่อสร้าง ได้สร้างปัญหามลพิษทางอากาศให้กับชุมชนอย่างมาก ส่งผลให้ชาวบ้านในพื้นที่เดือดร้อนโดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้ง (เดือนมีนาคมถึงเมษายนของทุกปี) ได้แก่ ปัญหาฝุ่นละอองเข้ามาในเขตพื้นที่บ้าน และโรคทางระบบทางเดินหายใจ ซึ่งผู้ได้รับผลกระทบได้ส่งเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับปัญหามลพิษทางอากาศไปยังเทศบาลเมืองคลองแห เพื่อให้โรงงานอุตสาหกรรมมาดำเนินการแก้ไข แต่โรงงานอุตสาหกรรมไม่ให้ความร่วมมือและเพิกเฉยกับปัญหานี้ ทำให้เทศบาลเมืองคลองแหต้องนำกรณีดังกล่าวมาพิจารณาว่าโรงงานอุตสาหกรรมเอง อาจจะพอสรุปได้ว่า การแก้ไขปัญหาดังกล่าวไม่สอดคล้องกับหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป้าหมายที่ 3 คือ การสร้างหลักประกันการมีสุขภาพที่ดีและส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีสำหรับคนทุกช่วงวัย เป้าหมายที่ 11 คือ ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความครอบคลุม ปลอดภัย ยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง และยั่งยืน และเป้าหมายที่ 17 คือ การเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้แก่กลไกการดำเนินงานและหุ้นส่วนความร่วมมือระดับโลก เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565)

ทั้งนี้เพื่อให้ทราบสภาพปัญหาและการบริหารจัดการปัญหามลพิษทางอากาศในปัจจุบันแบบร่วมมือกันในพื้นที่ และทำให้เห็นปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศที่ผ่านมาในพื้นที่

รวมทั้งทำให้ได้ข้อมูลที่สามารถนำไปใช้ในการเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศโดยการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันอย่างยั่งยืนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

ฉะนั้น จากความจำเป็นข้างต้นจึงนำมาสู่การวิจัยครั้งนี้ โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาคือ

(1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหามลพิษทางอากาศและการบริหารจัดการปัญหามลพิษทางอากาศในปัจจุบันแบบร่วมมือกันในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

(2) เพื่อศึกษาปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศที่ผ่านมาในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

(3) เพื่อเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศโดยการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันอย่างยั่งยืนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

ทบทวนวรรณกรรม และการพัฒนาสมมติฐาน

แนวคิดเกี่ยวกับความร่วมมือ (Collaboration)

ความร่วมมือ เป็นกระบวนการที่กระตุ้นให้องค์กรต่างๆ เข้ามาปฏิบัติงานร่วมกัน มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีการสร้างระเบียบกฎเกณฑ์ มีโครงสร้างร่วมกัน การบริหารตกลงร่วมกันและเกิดจากปฏิสัมพันธ์ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ (Agronoff, 2003 อ้างถึงในคมสันต์ หลงละเลิง, 2560; Lank E., 2006 อ้างถึงในคมสันต์ หลงละเลิง, 2560; Thomson และคณะ, 2006 อ้างถึงในคมสันต์ หลงละเลิง, 2560) ความร่วมมือมีองค์ประกอบ 4 ประการ ได้แก่ 1) การประนีประนอมเพื่อให้เกิดความเคารพความคิดใหม่ๆ และการเปลี่ยนแปลง 2) การสื่อสารที่ประกอบด้วย การฟังและการเสนอความคิด ความรู้สึก 3) การแก้ปัญหาที่มีการระบุความต้องการ ความจำเป็น การระดมสมอง การปรับสิ่งที่ได้เพื่อใช้ในการสร้างแผนปฏิบัติการ และการประเมิน 4) การพัฒนาแผนปฏิบัติการและการประเมินการปฏิบัติการ ซึ่งองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้ความร่วมมือประสบความสำเร็จ (Weltch et al., 2000 อ้างถึงในคมสันต์ หลงละเลิง, 2560) โดยกระบวนการสร้างความร่วมมือ (Collaborative Process) ประกอบด้วย 1) การกำหนดปัญหา 2) การกำหนดทิศทางโดยการกำหนดขั้นตอนและกำหนดกลุ่มย่อยที่จะทำงาน เพื่อที่จะแสวงหาข้อมูลทางเลือกและกำหนดข้อตกลงร่วมกัน 3) การปฏิบัติ การกำหนดหลักการที่จะทำงานร่วมกับหน่วยสนับสนุนภายนอก รวมทั้งการจัดการที่จะตรวจสอบการปฏิบัติ (พิสิฐ เทพไกรวัลย์, 2554; กนกอร สมปราชญ์ และคณะ, 2548; สมิต สัจฉกร, 2553; Gordon, 1996 อ้างถึงในคมสันต์ หลงละเลิง, 2560) ทั้งนี้รูปแบบความร่วมมือ มี 3 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบความร่วมมือแบบ A-I-C รูปแบบกระบวนการสร้างอนาคตร่วมกัน (FSC) และรูปแบบเวทีประชาคม ทั้ง 3 รูปแบบเป็นแนวคิดที่ก่อให้เกิดความร่วมมือของกลุ่ม

ประชาชนในชุมชนที่จะช่วยให้เกิดกระบวนการคิดร่วมกัน และส่งผลของความคิดที่เป็นประโยชน์ไปสู่การปฏิบัติ เพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจในชุมชนและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในเรื่องการให้ความร่วมมือต่างๆ ระหว่างองค์กรหรือชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, 2547: โกวิทย์ พวงงาม, 2542: สมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ, 2543: จิตติมา อัครพรหมธาดา และคณะ, 2550 อ้างถึงในพรนค์พิเชฐ แห่งหน, 2557 อ้างถึงในคมสันต์ หลงละเลิง, 2560)

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการปกครอง (Governance)

การจัดการปกครอง กระบวนการทั้งหมดของการปกครอง จากเดิมที่เน้นเฉพาะสถาบัน การปกครองที่เป็นทางการมาสู่กิจกรรมที่มีความหลากหลาย มีการวางแนวทางการจัดการความสัมพันธ์ในการปกครองของรัฐในลักษณะเครือข่ายที่มีปฏิสัมพันธ์กัน ความตระหนักรู้ การคงอยู่ของส่วนต่างๆ และการสร้างกฎกติกาในการดำเนินงานร่วมกันระหว่างผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในเครือข่ายที่มาจากภาครัฐ ภาคเอกชนที่หวังกำไรและไม่หวังกำไร และชุมชน (Kooiman, 2003, อ้างถึงในคอรี่ การีจี้, 2561; Chhotray และ Gerry Stoker, 2009, อ้างถึงในคอรี่ การีจี้, 2561; Rhodes, 20 12, อ้างถึงในคอรี่ การีจี้, 2561; Mark Bevir , 2012, อ้างถึงในคอรี่ การีจี้, 2561; Emerson และ Nabatchi, 2015 อ้างถึงในคอรี่ การีจี้, 2561) ความสำคัญในการจัดการปกครอง เป็นการรวมตัวกันของตัวแสดงทางสังคมการเมือง ซึ่งเกิดจากการตอบสนองปัญหาที่ยุ่ยากซับซ้อนทางสังคม ซึ่งมีความเป็นพลวัตและซับซ้อนทางสังคม จึงมีความจำเป็นต้องใช้กรอบแนวคิดที่ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในสังคมทั้งหมดเข้ามามีส่วนร่วม ไม่เพียงแต่รัฐบาลเป็นตัวแสดงหลักเพียงหนึ่งเดียวอีกต่อไป (Kooiman, 2003 อ้างถึงในคอรี่ การีจี้, 2561; พัชรี สีโรรส, 2557 อ้างถึงในคอรี่ การีจี้, 2561; Chhotray & Stoker, 2009 อ้างถึงในคอรี่ การีจี้, 2561)

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการแบบร่วมมือ (Collaborative Governance)

ความหมายของการบริหารจัดการแบบร่วมมือในขอบเขตของการกำหนดนโยบาย (Policy Formulation) และการนำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy Implementation) กล่าวคือ การกำหนดนโยบายเป็นกระบวนการในการหาข้อตกลงร่วมกันของพลเมือง ตามหลักความเสมอภาคของผู้มีส่วนร่วมไม่ว่าจะเป็นองค์กรภาคสาธารณะ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม/อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เพื่อให้เกิดการบรรลุผลสำเร็จของการบริหารงานสาธารณะ และเป็นเครื่องมือในการรักษาหรือและเสวนา เพื่อแก้ไขปัญหาในระดับชุมชน จนกลายเป็นนโยบายสาธารณะ (Donahue, 2004 อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559; Rosenbloom and Gong , 2013 อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559; Eppel, 2013 อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559; Robertson and Choi, 2012 อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559; The William and

Foundation (n.d) อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559) และการนำนโยบายไปปฏิบัติ เป็นการร่วมมือกันปฏิบัติงานระหว่างรัฐบาลกับองค์กรอื่น เพื่อนำนโยบายไปพัฒนาและปฏิบัติภายใต้สถานการณ์เฉพาะหน้าที่ซับซ้อน โดยเป็นการรวมตัวกันของตัวแสดงข้ามภาคส่วน ระหว่างภาครัฐ เอกชน และองค์กรที่ไม่ใช่รัฐในรูปแบบเครือข่ายและหุ้นส่วน เพื่อปฏิบัติตามนโยบายสาธารณะ (Morse and Stephens, 2012 อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559; Choi and Robertson, 2013 อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559; Choi and Robertson, 2013 อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559) ตัวแบบการบริหารจัดการร่วมมือของ Ansell and Gash (2007) (อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559) ทำให้ทราบว่า การบริหารจัดการแบบร่วมมือ เกิดจากเงื่อนไขการเริ่มต้น ภาวะผู้นำแบบอำนวยความสะดวก และการออกแบบสถาบัน จนเกิดกระบวนการร่วมมือและนำไปสู่การเกิดผลลัพธ์ และกรอบบูรณาการเพื่อการบริหารจัดการแบบร่วมมือ มีลักษณะเป็นมิติความสัมพันธ์ระหว่าง 3 มิติ ประกอบด้วย มิติที่ 1 คือ บริบทเชิงระบบทั่วไป มิติที่ 2 คือ ระบบการบริหารจัดการแบบร่วมมือ และมิติที่ 3 คือ พลวัตการร่วมมือที่ทำให้เกิดการดำเนินการร่วมมือ

แนวคิดเกี่ยวกับมลพิษทางอากาศ : ฝุ่นละออง และแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม

ฝุ่นละอองที่เกิดจากการก่อสร้างและโรงอุตสาหกรรม จัดอยู่ในประเภทฝุ่นละอองแขวนลอยในบรรยากาศ (Total Suspended Particulate: TSP) เป็นฝุ่นละอองที่สามารถแขวนลอยอยู่ในอากาศได้เป็นเวลานาน มีขนาดเล็กกว่าหรือเท่ากับ 100 ไมครอน (1 ไมครอน เท่ากับ 1 : 10,000 เซนติเมตร) (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ,กรมควบคุมมลพิษ, 2554) ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาต่อสุขภาพโดยฝุ่นละอองจะเข้าไปในระบบทางเดินหายใจผ่านโพรงจมูกเข้าไปถึงในถุงลมปอด และฝุ่นละอองจะมีพิษมากขึ้นหากฝุ่นละอองนั้นเกิดจากการรวมตัวของก๊าซบางชนิด เช่น ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ออกไซด์ของไนโตรเจนเข้าไปในอนุภาคของฝุ่น (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กรมควบคุมมลพิษ, 2554)

การจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นกระบวนการดำเนินการให้โครงสร้างหรือองค์ประกอบของระบบนิเวศ ระบบสิ่งแวดล้อมมีความปกติ ทั้งชนิด ปริมาณ สัดส่วน โดยไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและเพื่อการใช้ในอนาคตตลอดไป ซึ่งควรพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้มีความยั่งยืน ต้องประกอบด้วย 1) การรักษาและกระตุ้นให้เกิดความหลากหลาย ด้วยความเชื่อที่ว่ามีความหมายที่นำไปสู่ความยั่งยืน 2) การพัฒนาหรือสร้างระบบเศรษฐกิจที่รวมเอาสิ่งแวดล้อม และเวลาในอนาคตเข้าไว้ในกระบวนการตัดสินใจ 3) ต้องแสวงหาแนวทางที่เห็นร่วมกันบนพื้นฐานของสิ่งแวดล้อม สังคมวัฒนธรรมและศีลธรรมที่มีความหลากหลาย

(จิรากรณ์ คชเสนี, 2540 อ้างถึงในสอนชัย ผาลิงค์, 2556; กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2544 อ้างถึงในสอนชัย ผาลิงค์, 2556)

แนวความคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง รูปแบบการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในปัจจุบัน และเป็นการพัฒนาที่ครอบคลุมในทุกด้านและทุกมิติ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงจิตใจและวัฒนธรรม เป้าหมายในการพัฒนาแบบยั่งยืน เพื่อให้คนกินดีอยู่ดี มีความสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดี (ป.อ.ปยุตโต, 2541 อ้างถึงในไชยฤทธิ์ อนุชิตวรวงศ์, 2561; เกื้อ วงศ์บุญสิน, 2538 อ้างถึงในไชยฤทธิ์ อนุชิตวรวงศ์, 2561; ไพฑูรย์ พงศบุตร, 2544 อ้างถึงในไชยฤทธิ์ อนุชิตวรวงศ์, 2561; คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2546 อ้างถึงในไชยฤทธิ์ อนุชิตวรวงศ์, 2561; สุธิดา ศิริบุญหลง, 2554 อ้างถึงในไชยฤทธิ์ อนุชิตวรวงศ์, 2561; สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) ซึ่งมีการนำหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) มาใช้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป้าหมายที่ 3 คือ การสร้างหลักประกันการมีสุขภาพที่ดีและส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีสำหรับคนทุกช่วงวัย เป้าหมายที่ 11 คือ ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความครอบคลุมปลอดภัย ยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง และยั่งยืน และเป้าหมายที่ 17 คือ การเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้แก่กลไกการดำเนินงานและฟื้นฟูหุ้นส่วนความร่วมมือระดับโลก เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ด้านการมีส่วนร่วม และกลไกการบริหารจัดการแบบร่วมมือ มีการศึกษาของหลายท่านที่ศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ได้แก่ ทวีศักดิ์ ล้อมลิ้ม, ภาณุ ธรรมสุวรรณ และอดิสร ศักดิ์สูง (2544) คำเนิ่งสิงห์เอี่ยม (2560) พบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมนั้นต้องมีการฉันทะ การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับผลกระทบและอันตราย การสร้างจิตสำนึกและความตระหนัก การสนับสนุนให้หน่วยงานและชุมชนช่วยกิจกรรม และการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ในขณะที่ด้านกลไกการบริหารจัดการแบบร่วมมือ จากการศึกษาของวสันต์ ศรีสมพงศ์ (2559) คอริ การ์จิ (2561) คมสันต์ หลงละเลิง (2560) ศราวุธ อุ่นเรื่อน และพัฒน์พงศ์ โตภาคงาม (2563) พบว่า ต้องมีการตกลงร่วมกัน มีการส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ความพึงพอใจของประชาชน และความสามารถในการดำเนินการร่วมกัน และด้านปัญหา/อุปสรรคของการบริหารจัดการแบบร่วมมือ มีการศึกษาของวสันต์ ศรีสมพงศ์ (2559) คมสันต์ หลงละเลิง (2560) คำเนิ่งสิงห์เอี่ยม (2560) พบว่า ยังขาดความร่วมมือและความมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ภาครัฐมีการตัดสินใจแบบเผด็จการทางความคิด ไม่รับฟังความคิดเห็นของผู้ร่วมงาน การมีความขัดแย้ง และความเกรงใจในการแสดงความคิดเห็น

ด้านผลกระทบที่เกิดจากสภาพปัญหามลพิษทางอากาศและการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศฝุ่นละออง จากการศึกษาของปิยะ ท่วมเกร็ด, มาลี สุรเชษฐและจิตร เพียรล้ำเลิศ (2563) ในด้านผลกระทบที่เกิดจากสภาพปัญหามลพิษทางอากาศ พบว่า การที่ฝุ่นละอองสูงกว่ามาตรฐานขององค์การอนามัยโลกจะส่งผลให้ฝุ่นละอองสะสมอยู่ในชั้นบรรยากาศเพิ่มขึ้น และกลายเป็นมลพิษทางอากาศที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพมนุษย์ และการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศฝุ่นละออง มีการศึกษาจากหลายท่าน ได้แก่ ปิยะ ท่วมเกร็ด, มาลี สุรเชษฐและจิตร เพียรล้ำเลิศ (2563) ศราวุธ อุ๋นเรื่อนและพัฒนพงศ์ โตภาคงาม (2563) ภาณุวัฒน์ หาญยุทธ์ และอรนนท์ กลันทปุระ (2564) พบว่า ควรมีการกำหนดค่ามาตรฐานฝุ่นละออง ให้สอดคล้องตามค่ามาตรฐานองค์การอนามัยโลก มาตรการจูงใจเพื่อลดการปล่อยมลพิษทางอากาศ มีการควบคุมสถานที่ตั้งของแหล่งกำเนิดมลพิษทางอากาศจากโรงงานอุตสาหกรรม และมีการเพิ่มโทษทางอาญา และด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน จากการศึกษาของเกสร เกษมชื่นยศ (2563) และคอรี่ การิจิ (2561) พบว่า ต้องมีหลักการทำงานร่วมกันในการปรึกษาหารือร่วมกัน การกำหนดแนวทางการปฏิบัติร่วมกัน การสร้างความเชื่อมั่นระหว่างกัน และการสร้างความผูกมิตรร่วมกัน

วิธีการดำเนินการวิจัย

เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้อง วารสารวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ทั้งหมด 25 คน ซึ่งเป็นตัวแทนจากเทศบาลเมืองคลองแห จำนวน 5 คน ชุมชน จำนวน 10 คน หน่วยงานภาคประชาสังคม/อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำนวน 5 คน และภาคเอกชน (โรงงานอุตสาหกรรม) จำนวน 5 คน

ทั้งนี้เกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย 1) ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐ หมายถึง ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการดูแลเรื่องสิ่งแวดล้อมในเทศบาลเมืองคลองแห 2) ตัวแทนของประชาชนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา ทั้งหมด 5 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนเกาะหมี่ ชุมชนมัสดิเกาะหมี่ ชุมชนศิลาทอง ชุมชนบ้านเก่า และชุมชนคลองควาย หมายถึง ประชาชนที่อาศัยในพื้นที่ที่อาศัยในหมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา 3) ตัวแทนจากหน่วยงานภาคีเครือข่ายในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา หมายถึง หน่วยงานที่ไม่แสวงหาผลกำไร/หน่วยงานที่ไม่ใช่ภาครัฐในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา 4) ตัวแทนจากภาคประชาสังคม/อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หมายถึง ตัวแทนที่เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน มีบทบาทในการเป็นผู้นำการดำเนินงานพัฒนาสุขภาพอนามัย และคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน 5) ตัวแทนจากโรงงานอุตสาหกรรม หมายถึง ผู้ประกอบการของโรงงานอุตสาหกรรมแห่งหนึ่งซึ่งส่งผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา ตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบสามเส้า และวิเคราะห์ข้อมูลด้วย

กระบวนการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จะเก็บข้อมูล 2 แหล่ง คือการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม ซึ่งนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มมาวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Analysis Induction) (สุภางค์ จันทวานิช, 2557)

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาประกอบด้วยประเด็นต่างๆ ดังนี้

1.สภาพปัญหามลพิษทางอากาศในพื้นที่

การศึกษาสภาพปัญหามลพิษทางอากาศในพื้นที่ที่มีปัญหาเรื่องมลภาวะทางอากาศจากโรงงานอุตสาหกรรม 2 แห่ง และรถบรรทุกดิน ซึ่งเป็นปัญหาในช่วงฤดูแล้งที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ รวมถึงมีความวิตกกังวลต่อผลกระทบต่อสุขภาพเกี่ยวกับโรคทางระบบทางเดินหายใจในอนาคต ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“...ในพื้นที่มีฝุ่นละอองในช่วงหน้าแล้งที่มาจากโรงงานอุตสาหกรรม...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 21, 28 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

“...ปัญหาที่เจอบ่อยในชุมชนจะเป็นเรื่องของฝุ่นละอองจะมีมากในฤดูแล้ง มาจากรถบรรทุกดิน...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 8, 23 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

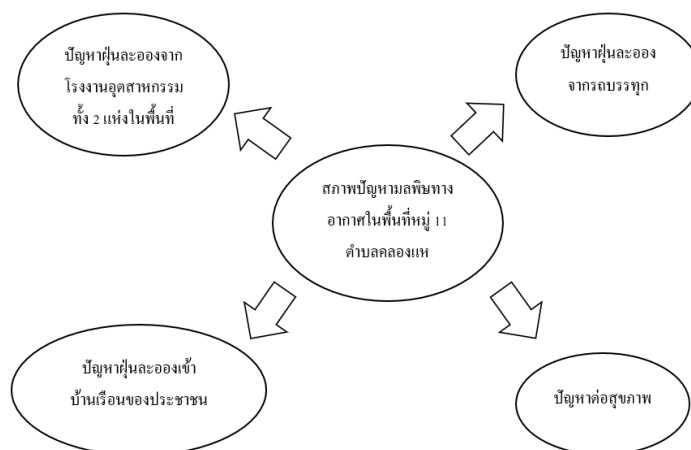
“...ฝุ่นในชุมชนเยอะมาก เวลาพัดมาแต่ละครั้งพัดมาเหมือนไฟสีแดง ส่งผลกระทบต่ออย่างมากต่อบ้านเรือน ไม่สามารถตากผ้าได้เนื่องจากฝุ่นมันฟุ้งกระจายทำให้ผ้าสกปรก...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 4, 22 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

“...ชาวบ้านได้รับผลกระทบจากฝุ่นละอองที่ผ่านมา ทำให้ชาวบ้านเป็นโรคภูมิแพ้และเป็นหวัดเยอะขึ้น...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 10, 26 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

สามารถสรุปได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 สภาพปัญหามลพิษทางอากาศในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

2.การบริหารจัดการแบบร่วมมือในพื้นที่

การบริหารจัดการแบบร่วมมือกัน พบว่า ในชุมชนไม่มีการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันที่เป็นทางการหรือเป็นระบบและในเชิงป้องกันมาก่อน ซึ่งในชุมชนมีการแก้ไขบ้างเมื่อเกิดการร้องเรียนเท่านั้น เป็นการแก้ไขปัญหาแบบเฉพาะหน้า แต่ยังขาดวิธีที่เป็นทางการและไม่มีการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันมาก่อน เป็นการทำงานแบบแยกส่วน ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“...เราอาศัยในพื้นที่มานาน ยังไม่มีการบริหารจัดการมลพิษทางอากาศในชุมชนเลย...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 13, 26 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

“...หน่วยงานภาครัฐจะบริหารจัดการเมื่อมีเรื่องร้องเรียน แต่ไม่มีการบริหารจัดการแบบจริงจัง แต่เรื่องมักไปไม่ถึงไหน...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 5, 22 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

สามารถสรุปได้ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 การบริหารจัดการปัญหามลพิษทางอากาศแบบร่วมมือกันในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

3. ปัญหาและอุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในพื้นที่

ปัญหาและอุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในพื้นที่ พบว่า เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานภาครัฐไม่มีผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อมในการเข้ามาดูแลเรื่องมลพิษทางอากาศในพื้นที่ หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลาและผู้ประกอบการเป็นผู้มีอิทธิพล ทำให้ยากต่อการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศได้อย่างจริงจัง อีกทั้งผู้ประกอบการไม่มีความใส่ใจปัญหาเรื่องฝุ่นละอองที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง/ผู้มีอำนาจไม่เข้ามาดูแลเรื่องมลภาวะทางอากาศอย่างจริงจัง ประชาชนในพื้นที่ไม่ต้องการจะเข้ามายุ่งเรื่องนี้ รวมถึงการที่ประชาชนขาดความรู้ และผู้นำชุมชนไม่เข้ามาช่วยแก้ไขปัญหานี้ ในส่วนปัญหา/อุปสรรคของผู้ประกอบการ จะพบกับสภาพลมฟ้าอากาศ ความแรงของลม การมีพื้นที่ที่จำกัดและยากต่อการติดตั้งสปริงเกอร์เพื่อลดการฟุ้งกระจายของฝุ่นละออง ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“...โรงงานของพี่อยู่เกือบติดถนน ไม่มีพื้นที่ในการทำบ่อล้างล้อ เนื่องจากทางโรงงานเคยเช่าพื้นที่ในการทำบ่อล้างล้อก่อนออกจากถนนใหญ่ แต่เมื่อหมดสัญญาเช่าทางโรงงานไม่ได้เช่าต่อเนื่องจากราคาแพงขึ้น...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 23, 29 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

“...ช่วงฤดูฝนพื้นถนนจะสกปรกมาก ทำให้ควบคุมยาก...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 15, 26 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

“...ผู้ประกอบการ ทำให้ชาวบ้านไม่กล้าที่เข้ามายุ่งเรื่องฝุ่นละออง และชาวบ้านเข้าไม่ถึงผู้ประกอบการ...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 11, 26 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

“...ชาวบ้านขาดความรู้ในการเข้ามาจัดการเรื่องนี้...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 24, 4 ธันวาคม 2565, สัมภาษณ์)

“...ชุมชนของเราขาดผู้นำในการริเริ่มแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศ...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 24, 4 ธันวาคม 2565, สัมภาษณ์)

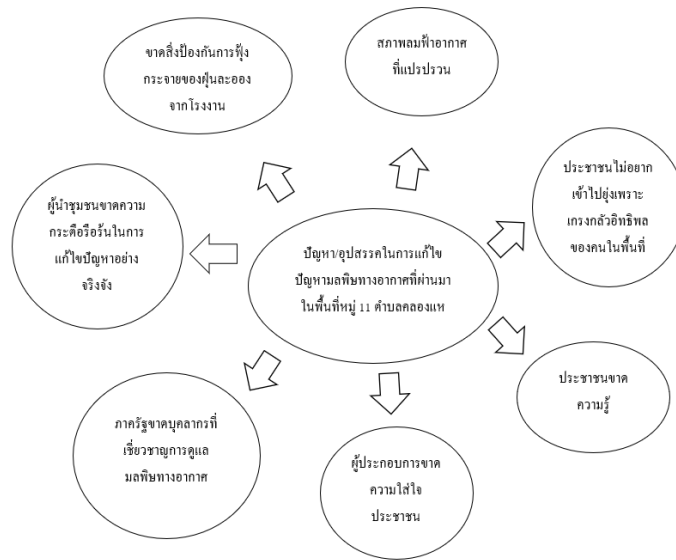
“...ผู้ประกอบการไม่ให้ความใส่ใจกับเรื่องฝุ่น ถึงแม้ชาวบ้านจะร้องเรียนไป...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 3, 21 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

“...ในหน่วยงานไม่ได้มีเจ้าหน้าที่ด้านสิ่งแวดล้อมโดยตรง...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 18, 27 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

สามารถสรุปได้ดังภาพที่ 3

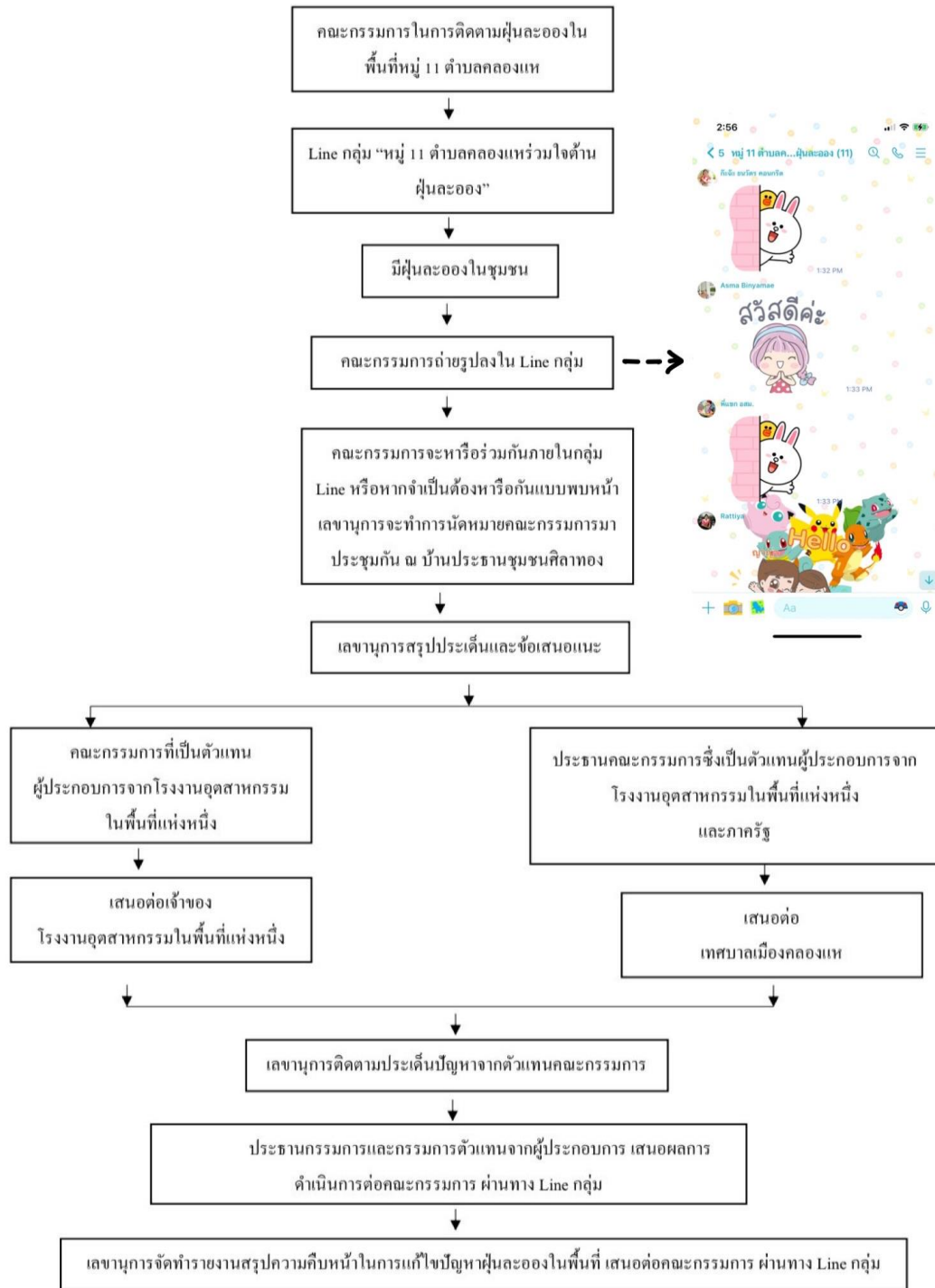

ภาพที่ 3 ปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศที่ผ่านมาในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

4. ข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศ และการพัฒนากลไกการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันเพื่อแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองในพื้นที่

เนื่องจากในพื้นที่ยังขาดระบบการติดตามและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ งานวิจัยชิ้นนี้จึงเสนอแนะว่าควรมีการพัฒนาการบริหารจัดการแบบร่วมมือกัน เพื่อแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองในพื้นที่ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้คิดค้นกระบวนการรูปแบบใหม่ในการพัฒนาการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันเพื่อแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา เพื่อแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองในพื้นที่ให้เกิดการสื่อสารที่มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น โดยการลดกระบวนการในขั้นตอนที่ประชาชนเขียนจดหมายร้องเรียนไปยังเทศบาลเมืองคลองแห แต่ปรับเปลี่ยนเป็นการแจ้งไปปัญหาไปใน Application Line กลุ่มที่จัดทำขึ้นทันที โดยในกลุ่มจะประกอบด้วยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากทุกภาคส่วน ได้แก่ ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐ ประชาชนในพื้นที่ และผู้ประกอบการ ผ่านกลไกการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันเพื่อแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา กลไกประกอบด้วย คณะกรรมการในการติดตามฝุ่นละอองในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการร่วมกัน และกระบวนการขั้นตอนในการทำงานร่วมกันของเครือข่ายเพื่อติดตามและแก้ไขสถานการณ์ฝุ่นละออง และได้นำกลไกการพัฒนามาทดสอบ พบว่า คณะกรรมการเห็นด้วยว่าดีมาก และเป็นการลดขั้นตอนในการร้องเรียนไปยังเทศบาล ดังแผนผังร่างการพัฒนาการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันเพื่อแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

แผนผังรายการพัฒนากลไกการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันเพื่อแก้ไขปัญหาฝุ่นละออง
ในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

การอภิปรายผล

สิ่งที่ค้นพบในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา คือ 1) สภาพปัญหามลพิษทางอากาศที่พบในพื้นที่ ได้แก่ ปัญหาฝุ่นละอองที่ปล่อยออกมาจากโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ ปัญหาฝุ่นละอองจากรถบรรทุก ปัญหาฝุ่นละอองเข้าบ้านเรือนของประชาชน และปัญหาต่อสุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยะ ท้วมเกร็ด, มาลี สุรเชรช และจิตร เพียรล้ำเลิศ (2563) ศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับมลพิษทางอากาศจากโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ในประเทศไทยที่ก่อให้เกิดฝุ่นละอองขนาดเล็ก PM 2.5 ซึ่งมลพิษทางอากาศส่วนใหญ่เกิดจากกิจกรรมของมนุษย์ ที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของมนุษย์มากกว่ามลพิษทางอากาศที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ พบว่า ประเทศไทยยังคงมีปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการ ถึงแม้ว่าจะมีกฎหมายบังคับใช้แต่ก็ยังไม่เพียงพอในบางกรณี ดังนั้นการกำหนดค่ามาตรฐานค่าฝุ่นละอองขนาดเล็ก (PM 2.5) ให้สอดคล้องกับสถานที่ตั้งของแหล่งกำเนิดมลพิษทางอากาศจากโรงงานอุตสาหกรรม รวมทั้งเพิ่มบทลงโทษทางอาญา จะส่งผลให้มีกลไกหรือมาตรการที่เหมาะสม และมีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาหมอกพิษทางอากาศจากโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่

ในพื้นที่ขาดการมีส่วนร่วม และการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันระหว่างภาครัฐ ประชาชน และภาคเอกชน เช่นเดียวกับในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่จากการศึกษาของพัชรินทร์ รัตนวิภา (2547) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาหมอกพิษทางอากาศของสมาชิกองค์กรชุมชนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ พบว่า ในชุมชนยังมีการเฝ้าระวังโดยลำพังโดยไม่มีการควบคุมดูแลจากเทศบาลนครเชียงใหม่ และชุมชนไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมกระบวนการค้นหาสาเหตุของปัญหาได้ตรงจุด ดังนั้นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายเพื่อนำไปสู่การพัฒนาต่อไป และในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้จากงานวิจัยของ คอรี การ์จิ (2561) ที่ได้ศึกษาการจัดการปกครองแบบร่วมมือกัน (Collaborative Governance) ในโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อการสร้างงานที่ยั่งยืนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่าการจัดการปกครองแบบร่วมมือ จำเป็นต้องมีความเชื่อมั่นซึ่งกันและกันของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนในการขับเคลื่อนร่วมกัน จึงทำให้การทำงานร่วมกันมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้การแก้ไขปัญหาหมอกพิษทางอากาศที่ผู้วิจัยได้ร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง นำมาสู่การพัฒนากรอบการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันเพื่อแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองในพื้นที่ คือ การแต่งตั้งคณะกรรมการในการติดตามฝุ่นละออง 4 ฝ่าย (ภาครัฐ-ชุมชน-ภาคประชาสังคม-และภาคเอกชน) ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการเฝ้าระวัง ติดตาม และแก้ไขสถานการณ์ฝุ่นละอองร่วมกัน รวมทั้งมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการที่ชัดเจน มีการพัฒนาช่องทางการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน (ไลน์กลุ่มเฝ้าระวังฝุ่นละอองของชุมชนหมู่ 11) และกำหนดกระบวนการในการแจ้งเหตุ เตือนภัย และติดตามความคืบหน้าในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ซึ่งจากทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมายังไม่พบงานวิจัยที่มีการร่วมกันพัฒนาของทุก

ภาคส่วนในลักษณะที่ครอบคลุมกลไกกระบวนการดังกล่าว ดังเช่นงานวิจัยที่ผ่านมาของวสันต์ ศรีสมพงษ์ (2559) ที่ได้ศึกษาการบริหารจัดการแบบร่วมมือในโครงการคลองหนองนา ตำบลรำแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นการร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและชุมชน และเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างดำเนินการบริหารจัดการแบบร่วมมือ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการตกลงร่วมกัน อีกทั้งไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากไม่มีการจัดเวทีประชุมร่วมกันทุกฝ่ายในการหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

ฉะนั้นงานวิจัยนี้จัดเป็นนวัตกรรมทางสังคมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่ชุมชนได้มีส่วนร่วมกับผู้วิจัย และภาคีที่เกี่ยวข้องในการเป็นกลไกใหม่เพื่อแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในพื้นที่

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษา

ให้มีการนำกลไกการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันเพื่อแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา ที่พัฒนาขึ้นจากการวิจัยในครั้งนี้ไปปฏิบัติจริงในการติดตามสถานการณ์ฝุ่นละอองในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา โดยมีการจัดทำประกาศอย่างเป็นทางการจากเทศบาลเมืองคลองแห และใช้งานด้วย Application Line กลุ่ม ซึ่งกลไกที่จัดทำขึ้นประกอบด้วย คณะกรรมการในการติดตามฝุ่นละอองในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ และกระบวนการขั้นตอนในการทำงานร่วมกันของเครือข่ายเพื่อติดตามและแก้ไขสถานการณ์ฝุ่นละออง และเทศบาลเมืองคลองแหควรมีมาตรการทางกฎหมายอย่างเข้มงวด รวมถึงควรให้ความรู้กับประชาชนและเพิ่มความร่วมมือระหว่างภาคเอกชน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณเสริมด้วยบางส่วน ในเรื่องเงื่อนไขที่เอื้อต่อการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันในชุมชน ได้แก่ แรงจูงใจในการสร้างความร่วมมือในชุมชน บทบาทของผู้นำ ความไว้วางใจระหว่างกันและกัน การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ความกลมเกลียวสามัคคีในชุมชน

2. กลไกการบริหารจัดการแบบร่วมมือกัน เพื่อแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา ยังขาดความยั่งยืนในประเด็นของประชาชนไม่ยอมเข้าไปยุ่งเนื่องจากเกรงกลัวผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ ประชาชนขาดความรู้ และผู้นำชุมชนขาดความกระตือรือร้น จึงควรทำให้ผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่เกิดความตระหนัก ความต้องการมีส่วนร่วม และความรู้สึกร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองในพื้นที่ เพื่อจะทำให้เกิดความยั่งยืนในการแก้ไขปัญหา

3. ควรลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึกในหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการดูแลด้านมลพิษทางอากาศโดยตรง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรมควบคุมมลพิษ. (2554). *รู้รอบทิศ มลพิษทางอากาศ บทเรียน แนวคิด และการจัดการ*. ห้างหุ้นส่วนจำกัด กชกร พับลิชชิ่ง.
- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรมควบคุมมลพิษ. (2562). *แผนปฏิบัติการขับเคลื่อนวาระแห่งชาติ “การแก้ไขปัญหามลพิษด้านฝุ่นละออง”*. ห้างหุ้นส่วนจำกัด กชกร พับลิชชิ่ง.
- คมสัน หลงละเลิง. (2560). *การบริหารจัดการที่ดินสาธารณะประโยชน์แบบมีส่วนร่วมในระดับชุมชน ; ตัวชี้วัดและปัจจัยเชิงสาเหตุ* [วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท สาขาบริหารธุรกิจ]. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- คอรี่ การ์จี. (2561). *การจัดการปกครองแบบร่วมมือ (Collaborative Governance) ในโครงการอุตสาหกรรมเพื่อการสร้างงานที่ยั่งยืนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้* [วิทยานิพนธ์ ไปได้ตีพิมพ์]. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- คำนิง สิงห์เอี่ยม. (2560). รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักธรรมาภิบาลการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดภูเก็ต. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต*, 13 (1). 343-359.
- ไชยฤทธิ์ อนุชิตวงวงศ์. (2561). *การศึกษาแนวทางการปรับปรุงการดำเนินนโยบายการพัฒนาที่ยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อตอบสนองยุทธศาสตร์ชาติ 20* [การค้นคว้าแบบอิสระ]. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- ทวีศักดิ์ ล้อมลิ้ม, ภาณุ ธรรมสุวรรณ และอดิสร ศักดิ์สูง. (2544). *การมีส่วนร่วมของกลุ่มประชาคมในการพัฒนาการปกครองท้องถิ่นของสงขลา* [รายงานการวิจัย]. ภาควิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ปิยะ ท่วมเกร็ด, มาลี สุระเชรช และจิตร เพียรล้ำเลิศ. (2563). มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับมลพิษทางอากาศจากโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ในประเทศไทยที่ก่อให้เกิดฝุ่นละอองขนาดเล็ก PM 2.5. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 14 (36). 80-92.
- พัชรภา ตันตราจิน. (2563). บทความปริทัศน์ การจัดการปกครองแบบร่วมคิดร่วมทำ (Collaborative Governance) : ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างและนำไปปฏิบัติ. *วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา*. 8 (1). 139-162.
- พัชรินทร์ รัตน์วิภา. (2547). *การมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศของสมาชิกองค์กรชุมชนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่* [การค้นคว้าแบบอิสระ]. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- ภาณุวัฒน์ หาญยุทธ,และอรนันท์ กลั่นทปุระ. (2564). ความคิดเห็นของนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ต่อการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองของภาครัฐ. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 6 (1). 1-9.
- วสันต์ ศรีสมพงศ์. (2559). *การบริหารจัดการแบบร่วมมือในโครงการคลองหมอนนา ตำบลรำแดง อำเภอลี้หวด จังหวัดสงขลา* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ศราวุธ อุ้นเรือน ,และพัฒนพงศ์ โตภาคนาม. (2563). การบริหารจัดการ และป้องกันฝุ่นละอองขนาดเล็กไม่เกิน 2.5 ไมครอน (PM 2.5) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น. *Journal of Modern Learning Development*, 6 (3). 1-15.
- สอนชัย ภาลิวงศ์. (2556). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการปัญหาฝุ่นละอองในเขตเทศบาลนครหลวงเวียงจันทน์* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *ประเทศไทยกับการพัฒนาที่ยั่งยืน*. สืบค้น 8 สิงหาคม 2565. <https://sdgs.nesdc.go.th/เกี่ยวกับ-sdgs/>.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2557). *วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 22). บริษัทด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด.